

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„Школски Лист“ излази једанпут у месецу. Предплата је за целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 1. У Сомбору, 15. Јануара 1888. Год. XX.

Предлог за уредбу

О СРП. НАР. ОСН. ШКОЛАМА У КАРЛОВАЧКОЈ МИТРОПОЛИЈИ.*)

А. Права и дужности општине.

§ 1.

Свака српска православна црквена општина дужна је сама и у сваком свом месту (филијалу), чим у њему има 30 за школу способне деце, да подигне школу и држи учитеља.

§ 3.

Место, које нема довољан број за школу способне деце, има се придружити најближем таквом месту, ако ово није даље од 2 километра, те за оба устројити заједничка школа. Ако су така места више од 2 километра једно од другог удаљена, има се за оних држати заједнички учитељ, ком дотична места дају подвоз, а у сваком од њих има се наместити школа, која ће се устројити као полудневна.

Оваке полудневне школе имају се поставити и за салаше и места, где су куће расејане.

§ 3.

У оним малим местима, која не могу да држе ни полудневне школе, учиће децу парох, ако станује у месту и ако га епархијска школска власт пађе за способног, а општина има са одобрењем епархијско-школског одбора, да му одреди за то сарамерну награду.

§ 4.

Место, које нема ни пароха у својој средини, има своју школску децу слати у најближу српску православну школу, а код школе на свој трошак спремити конак и храну за своју децу.

* Овај предлог спремио је учитељски збор новосадских учитеља основне и више девојачке школе, на основу предлога саборског одбора петнајсторице за другу учитељску скупштину.

За ове случајеве издаће С. Н. Ц. Ш. Савет посебну наредбу.

§. 5.

За сваку од горепоменутих школа има се осим учитеља узети из места способно женско лице, које ће уз саразмерну награду учити женску децу у прописаном ручном раду.

§. 6.

Ако се у којој школи покаже и кроз три године одржи и већи број од 80 школске деце, има општина узети и једну редовну учитељицу у оделити женску од мушке деце. Са више од 160 деце има узети и другог учитеља, а са више од 240 деце и другу учитељицу и по томе размеру има и даље умножавати број учитеља и учитељица и толико оделитих соба.

Где местни школски одбор нађе за боље, да се женска деца не деле од мушке, а епархијско-школска власт то прихвати и одобри, ту ће учитељ учити старије, а учитељица млађе разреде.

У повторној школи пак морају се деца оделити учити.

§. 7.

Плата је учитељска најмање 400, 500 и 600 форт. Овај минимум учитељске плате разређиваће епарх. школ. одбор по броју душа у подручним општинама.

У сеоским општинама, где је број душа 2000, плата је најмање 400 фор. годишње; у општинама од 2000 до 4000 душа, плата је 500 фор. а где је више од 4000 душа, плата је 600 фор. У слоб. краљ. и муниципалним градовима плата је 600 фор. без обзира на број душа

Где у школској згради нема стана за учитеља, има га општина учитељу накнадити у новцу са 25% на плату.

Где су муж и жена учитељ и учитељица у једном месту, добијају стан, ако је у натури, као једно лице; ако је у новцу, онда муж потпуну а жена половину накнаде.

Учитељски је стан најмање: 2 собе, и то даскама патосане, кујна, успрема (за смок), штала и шуна.

Учитељском стану припада огрев за 2 собе и кујну или 10% накнаде (на плату).

Сеоским учитељима припада и врт од најмање по ланца земље.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

§. 8.

Плате учитељске и дохотци већи од ових не могу се смањити, а у колико су мањи, имају се допунити.

§. 9.

Учитељима остаје на вољу, да утврде с општином уговор, да примају неки део плате у нарави, ал' тај уговор важи само за оног учитеља, који уговори. Уговор се такав има поднети енарх. школ. власти на одобрење, те се учитељска дотација не може без одобрења енарх. школ. власти никако мењати.

Новчана накнада за депутат рачуна се по просечној вредности од последњих десет година у том месту.

У местима, где у дотацију учитељску спада уживање земље у нарави, дужна је општина, ако учитељ неће да држи земљу, да му то према местним приликама у готовом накнади.

Редовним учитељима и учитељицама припада после сваких пет година непрекидне службе у једном месту, додатак на плату од 10% и то само у четир пута, на после остају на томе.

Учитељи, који до времена, кад ова уредба ступи у живот, буду навршили пет и више година службе у оној општини, имају права одмах на први квинквенал.

§. 10.

Плата учитељска иде од дана примљене службе. Плата у готовом новцу издаје се месечно у напред, а накнада за стан и огрев тромесечно у напред.

§. 11.

Учитељима и учитељицама, кад се позивају изван места на конференције, прописане овом уредбом или одобрене од највише школске власти, припада бесплатан подвоз и дневница од најмање 2 фор.

§ 12.

Изабраног учитеља и учитељицу, као и заменика и заменицу, дужна је општина да досели, или да им даде саразмерну накнаду у новцу.

§. 13.

Тешко болесном учитељу и учитељици, дужна је општина платити за годину дана заменика, не крнећи плате болесноме учитељу.

У случају смрти учитељеве, припада удовици његовој, ако

сама не учитељује, за годину дана половина плате учитељеве, а новом учитељу остатак плате и стана с осталим депутатима.

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

§. 14.

Свака општина мора имати за своје школе удесне зграде, собе, намештаје, прописана учила, врт и за учитеље стан, и има намештаје и учила попуњавати и зграде и врт у добром стању држати.

§. 15.

Школске куће морају бити у здравој и мирној околини, школске собе суве, даскама патосане, што видније, удешене за ветрење и довољно простране, тако да на свако дете дође један квадратан метар патоса и најмање четир метра висине.

Школе, које немају оволико простора, имаће се одмах по овом пропису поправити. Ово важи и за оне собе, које се под најам узимају за школу.

§. 16.

Код сваке школе има се дићи шупа за радионицу и за гимнастику, школски врт, који као и школско двориште имају бити по пропису засађени и обрађени.

§. 17.

Код сваке школе има да се заведе школска књижница.

У општинама, где је виша школа, држе се ове књижнице, у заједници.

§. 18.

Свака општина има да набавља из своје благајне за сву школску децу потребне књиге, таблице, артију и другу учевну опрему, коју учитељ, односно учитељски збор препоручи, а одобрене су од наше највише школске власти, и да ово разда деци по потреби првих школских дана.

Са свим сиромашној деци имају се ове ствари давати бесплатно, али само на послугу, па да у своје време као општинску својину врате.

§. 19.

За сваку нову школу има општина да изда уредно написану фасију (основно писмо), са изложеном целом дотацијом за школу и учитеља у три примерка, од којих ће један, по одобрењу највише школске власти, остати општини, а друга два код епарх. одбора и код срп. нар. цркв. школ. савета. (Наставиће се.

ПОНАВЉАЊЕ У ШКОЛИ.*)

По др. *Арону Кишу*.

Појмови се од првога чувења никада не могу толико удубити у нашу душу, да при репродукцији њиховој не буде потребно опет мало разјашњења и светлости. Те је због тога потребно понављање, које може да ово постигне и да појам чистијим учини. Али ми не ћемо овде да говоримо о онаквим понављањима, која само затим иду, да у деци механично испрврћу оно што су учили, него о таквима, која већ добивене појмове, новим анализовањем, преиначавањем и распоређењем, могу да учине, потпуно познатим делом душе дечије.

Ево, дакле, да размотримо понављања. Хајде да видимо како смо радили до сада, и да ли би при њима могли боље поступити?

Сваки од нас знаде, осећа, да је много лакше учити с децом што ново, него понављати. При учењу чега новог и учитељу и ученицима се буди воља, за интересовање не треба децу много подстрекивати, док је понављање непријатан посао... Кад на понављање дође ред, учитељу је тај посао досадан, ученик је уморан, е, али опет шта ће се, кад мора бити. Узмемо дакле дотични учебник, звонко и јасно јавимо да ће задаћа бити, одавде и догде, у неколико књига слабијих ученика и ноктом забележимо одакле и докле. А дете мисли, мисли, те на једно смисли да је оно већ учило то, ни не загледа у књигу, те тако цело понављање буде само мучење душе.

Но узев за пример и најбољи случај много пута већ и већи део учитеља не зна шта ће да ради при понављању: Испитују све ученике редом поновљену лекцију, и баш ваљано им буде тај посао досадан и несносан.

А баш при понављању би могли дубље заронити у душу дечију, и могли бисмо видети, шта и како је дете што схватило, гдје је погрешило, у онште где су недостаци, који изгледају на поправку и допуноу. И даље, понављања би могла учинити, да деца дотични појам или ствар наставе са свим присвоје, она би могла круг њихова мишљења и схваћања учинити потпунима, показала би им где и како да употребе то и у животу.

Понављање бива у школи на два начина. Прво, тесно скопчано са увежбавањем, ради успеха у овом последњем, и друго на крају школскога годишња ради тога, да дете добије јасан преглед о наученим већим целинама, те да ове са свим присвоји.

На понављање ради увежбања увек имамо потребе, чим из дотичног целог наставног градива свршимо који већи округлији део.

Овим понављањима је тај смер, да учитељ види : шта и како знају ученици из тога дела, где су недостаци, и није ли можда и он сам изоставио што, што је важно.

*) Понављање је у настави врло важно, јер је оно заиста — како су Латини рекли : *мати наука*. Те зато држим, да ће читаоце „Шк. Листа“ занимати ови неколики реци о њему, које је написао др. Арон Киш, професор учитељске школе у Будимпешти, који спада међу најбоље и најизвршније мађарске педагоге новијег времена.

Наравно да ће понављања само онда ићи добро, ако смо наставни план добро удесили према времену, које нам стоји на расположењу, и иначе ако смо га пажљиво утврдили. Ако смо добро измерили, за колико течајева времена ћемо поједине предмете и поједине одељке из њих моћи свршити. Предпостављајући дакле добар распоред наставе, ево да видимо, какво треба да буде понављање, којим хоћемо да постигнемо боље схваћање појединих већих одељака?

(Свршиће се.)

УПУТСТВО ЗА НАСТАВУ,

у првим основима србске граматике, у другом разреду осн. школе.

Грамматика у народној школи служи за средство, којим се долази до правилног употребљавања језика како у говору тако и у писању.

Грамматика се у народној школи има предавати практично и развијајућим начином; не из књиге нити по научној системи, него разговором и размишљањем. Оно знање у језику, које је дете себи већ прибавило треба разјаснити и постепено раширивати, држећи се при том свагда само правилног народног језика, и за исходну тачку наставе употребљавајући реченице најпре просте, затим раширене и сложене; а облике и разна мењања речи познавати ваља свагда на згодним реченицама и на предметима из читанке.

Врло погрешно чине они учитељи, који започињу наставу у граматици са овим питањима шта је грамматика? како се она дели? — колико има писмена у српском језику; — које су делови говора? — шта је именица? итд. У опште учитељи у настави у народној школи брижљиво се имају чувати задавања правила и дефиниција за учење на памет, него треба да деца мало по мало сама из многих примера размишљањем и расуђивањем изводе свако правило граматичко. Тек кад се утврде деца у познавању реченица, делова говора и на послетку, у мењању речи, онда се може постигнуто граматичко знање њихово утврдити и поновити размишљавањем граматичким појединих одабраних предмета из читанке.

У првом разреду основне школе још у почетку школске године има учитељ децу научити, да на питања његова одговарају у потпуној реченици, да у реченици разликују сваку реч, да у речима распознају слоге и у слоговима гласове, и да распознају самогласе и сугласе у речима и слоговима; а затим опет да гласове спајају у слоге и у речи. У другом разреду захтева се такође од ученика да свагда у потпуној реченици на питања учитељева одговарају, и да знају разликовати у свакој реченици сваку поједину реч, да речи растављају на слоге и да распознају гласове, као *самогласе и сугласе*. — Све је ово само припрема за право учење граматике, које се предузима у другом разреду друге половине школске године, и то овако:

I. Кадгод ученици изговоре или прочитају какву реченицу, учитељ их пита о коме се у тој реченици говори т. ј. ко је тај, о коме се говори или ко ради што; а кад добије учитељ на ово одговор, онда пита, шта

се каже у тој реченици ? н пр. шта ради дотичан човек ? или какав је он ? и шта је он ? — За ова прва вежбања у познавању реченица могу се врло згодно употребити у II ом разреду оне просте реченице, што се налазе у другој половини буквара нпр. „људи раде“, „жене шију“, „ђаци уче“, „деца се играју“ . . . (види стр. 41—42) или ове : „коњ каса“, „коза се пентра“ ; „миш глође“, „гусеница мила“ . . . (стр. 43.), или на овим реченицама : „трава је зелена“, „ружа је румена“, „лопта је скругла“ итд. (стр. 48.) испитује се овако : шта је зелено ? итд.

(Свршиће се.)

СЕДНИЦА ВИС. СРБ. НАРОДНОГ ШКОЛСКОГ САВЕТА

(држаног 27. и 28. Новембра 1887. у Карловцима.)

Важнији предмети, што су у овој седници решени јесу ови :

Преузвишени г. кр. угарски министар председник в. одписом својим од 30. Септембра 1887. бр. 3347. на Његову Светост Патријарха управљеним, одлуку срб. нар. Школ. Савета 8/20. Августа т. г. којом је Н. Ђ. Вукићевић управитељ србске учитељске школе Сомборске за заменика главног школског референта свију вероисповедних православних срб. нар. школа у митрополији карловачкој изабран, узима са одабравањем на знање, и о томе извршујући поднесак под бр. 198. т. г. извештава Његову Светост Патријарха ради даљег званичног уредовања.

Узимајући ово одобрење на повољно знање, Шк. Савет закључује, да се избор Н. Ђ. Вукићевића за заменика гл. шк. референта објавити има свима Е. Ш. Одборима, као и управама учитељских и виших девојачких школа.

Преузв. г. кр. угар. министар за богочаст и јавну наставу, на основу зак. чл. XIV. од 1886. и XXII. од 1887. строго наређује, да се при примању ученика у народну школу учитељи имају уверити, да л' је свако дете, које у школу ступа, са успехом каламљено, и ако није, да се има то каламљење преко лечника извршити. Исто тако наређује се поновљено прекаламљивање ученика, који у више народне, грађанске, и средње школе ступају, као и занатлијских и трговачких научника пре 12. живота године. Који управитељ, учитељ, или принципал на ово не буде пазно кажњен ће бити новчаном глобом од 10—50 фор. — Висока ова министарска наредба има се преко Е. Ш. власти објавити свима учитељима, као и управама виших девојачких и учитељских школа ради знања и тачног обдржавања. В. кр. угарско министарство за богочаст и јавну наставу враћајући молбу Ђ. Б. помоћног учитеља више дев. школе у II. јавља, да нема ништа противу тога, да се проситељу рок полагања испита до до свршетка Јунија о. г. продужи, али изрично захтева да се тај испит на државном педагогијуму у Будиму положити има, и изјављује да се диплома добивена на препарандији каквој изван матере земље уважити не може.

У свези са овим прочитана је и молба Ђ. Б. Шк. Савету подне-

шена, и решено је, да се рок полагања испита његовог до конца ове школске године продужи, са обвезом да он има испит на поменутом педагогијуму државном у Будапешти (I. округ) положити, и у своје време диплому о оспособљењу овамо поднети.

Молба Ј. П. управитеља виш. дев. школе у П. ради шестомесечног допушта неприма се.

Основно писмо земунске обштине ради оснивања виш. дев. школе враћено је истој обштини, да прикључи старија основна писма о фонду школском од 1812. и 1826. године, како би се из њих Шк. Савет уверити могао о постанку и одређењу истог фонда, пре него одобрење о оснивању девојачке школе у Земуну узрећи може.

В. Саб. Одбор јавља, да је на предлог ове учитељске школе, госпођи Д. Натосевића удовици покојног велезаслуженог гл. школ. референта одобрио издавање тримесечне посмртнине од плате њеног упокојеног супруга, и да ће од своје стране предлог Шк. Сав. ради одређења пензије истој госпођи в. срб. нар. црквеном Сабору са препоруком својом поднети.

Привиз осецког местног школ. одбора против последње тачке наредбе Арх. Школ. Одбора одобреног од овог Савета, неприма се, и наређује се да се решење А. Ш. Одбора у погледу тамошње школе неотложно извршити има.

На предлог Е. Ш. Одбора темишварског, потврђују се избори: Душана Мирковића за учитеља у Куманима, Емила Пандуке за учитеља у Кларији, Стевана Мишковића за учитеља у Срб. Итебеју, Миле Јовановићеве за учитељицу у Кларији. Исто тако наименовање Димитрија Петровића за учитеља у Тарашу, пошто се избор у двапут није могао извршити, у смислу закона потврђује се.

Извештај Еп. Шк. Одбора горњокарловачког о стању пет вероисповедних школа у тој епархији за 1885. годину узима се на знање. Привиз Л. Ј. из Футога против решења Е. Ш. Одбора бачког, у спорној ствари футошких учитеља В. С. и К. Ш. одбија се, а решење Е. Ш. Одбора у крепости се остаља.

Решење Е. Ш. Одбора будимског, којим се М. Ј. учитељ у Х. С. на губитак места осуђује, потврђује се.

Примање приправника и приправница у србске учитељске школе Сомборску и у горњокарловачку у почетку 1887/8. школске године са одобрењем узима се на знање.

Упражњених шест стипендија из нар. фонда по 80 фор. у србској учитељској школи Сомборској између 14 проситеља, добили су ови приправници I. разреда: Бошко Илачевић из Боботе, Светозар Суботић из Мехале, Душан Мокић из Сивца, Душан Мандић из Огулина, Олга Јовановићева из Ср. Карловаца и Христина Кириловићева из В. Бечкереча.

Управа горњокарловачке учитељске школе јавља, да је на тамошњој школи остало 10 упражњених стипендијских места из народних фондова у истој школи, и по предлогу њеном издају се стипендије овим приправницима: Павлу Миљушевићу, Милану Панићу, Душану Николићу, Давиду Манојловићу, Николи Опачићу, Милу Стакићу, Милици Ивановићевој, Јелисавити Јанковићевој, Меланији Глибоњској.

На молбу преч. г. Павла Јовановића пароха у Сиригу, син његов Никола, који је још 1877. године први приправнички течај полазио, а затим пет година као привр. учитељ служио, примљен је у други приправнички разред срб учитељске школе Сомборске, с тим да због закашњења испит за први семестар приватно положити и по том течај редовно продужити може.

Местни црквени одбор у Г. Карловцу на позив овога Савета одговара, да није у стању В. К. учитељу вештбаонице из својих средстава плату повисити на 700 фор. него моли да се III. Савет код вис. Саборског Одбора заузме, како би се заслужена награда истом учитељу за прошасту године у износу од 300 фор. из нар. фонда издала, а у будуће да му се на редовну плату од 500 фор. сваке године 200 фор. из нар. фондова додаје. Изјава горњокарловачког м. III Одбора има се саопштити вис. Саборском Одбору с топлем препоруком, да се у смислу решења овог III. Савета од прошле године В. К. ревностном учитељу вештбаонице у Г. Карловцу у име награде за прошле године 300 форинти, а у будуће сваке године по 100 форинти прилога даје, како би се у смислу §. 104. прев. кр. уредбе за срб. нар. школе, прописана плата за учитеља вештбаонице, од 700 фор. постигла.

Осим тога решени су у овој седници још многи текући предмети од мање важности, које због маленог простора овога Листа нисмо у стању све навести.

В.

ДОМАЋЕ ВАСПИТАВАЊЕ.

(Одговор г. М. Нешковићу.)

II.

Г. Нешковић позива у помоћ „*природу*“ при одређивању „*правог* позива домаћег васпитавања“, па с том тајанственом помоћу изнађе ову формулу: „*Домаће васпитање треба да спреми дете за зрелије доба — ма ово и невидело школе*“ (Л. стр. 110.) — А молићемо, како се ово слаже с оним тврђењем у почетку критике, где се *интелектуално* васпитавање оставља школи, и где се замера Коменском и Песталоцију, па после и мени, што *интелектуално* васпитавање сматрамо као „*најглавније*“ и у *породичном* васпитању (и у првом периоду младости)? Шта значи та фраза: „*да спреми дете за зрелије доба*“? Зар неће у тој „*спреми*“ у незрелом добу бити обухваћени сви правци васпитни, а нарочито *интелектуални* правац у ком су концентровани *и сви остали правци*?

Пошто је претходно поставио разлику између некаквог „*негативног* васпитања“ и — ваљда тиме супротног — „*позитивног* васпитања“, г. Н. одређује задатак породичног васпитања мало поближе, и ту, поред осталог, захтева и то, да се „*спрема, земљиште вишем идеалном полету*“, и да се „*подјејствује, да се деца уживе у свему, што је паметно, лепо и поштено*“ (стр. 110.) — И сад г. Н. ваљда мисли, да је у својих 8 таквих општих *фраза* исказао све што треба о домаћем васпитавању — јасније и одређеније него ја у 9 штампаних табака?! Ко би хтео, да на ситно анали-

лизује те фразе, а особито на онај начин, како г. Н. поступа према мојој књизи, — тај би нашао само у последњим, горе наведеним реченицама његовим, да је он *превазишао* у својим захтевима и Коменскога и Песта-лоција, па и моју маленкост.

Али г. Н. ублажава своје захтеве тим што вели, „да сав тај посао не сме имати *никаква обележја наставе*, учења, екзаменирања — нити сме имати свог прописаног часа. При игри, ручку, шетњи, разговору и свагда, кад год се чему згода јави, ваља је употребити као *васпитно средство* : и то тако, да деца и не осете, да је то настава и наука“. — Прву тачку разумем : у домаћем васпитању не сме *бити настава* ; — али не разумем, како се слаже с њом друга тачка, која ипак *допушта наставу*, ну само тако, да је деца не осете ! Или зар настава није васпитно средство ?

Г. Н. хвали Фребелово забавишно васпитање ; — а заборавља, да у забавиштима, где се деца васпитавају у пре основне школе, има „*прописаних часова*“, за разне радње, — ма да он то *неће*, као ни ја.

Вели, да се „*домаће огњиште не да ничим заменити*“, али да ипак „*дечија забавишта. . . нејзначајније попуњују свако домаће васпитање*“.

Г. Н. понавља, и то опет *неистинито*, како ја *захтевам*, да дете „*до шесте године*“ стече тако много знања, да иде у „*недоглед*“ ! — А ја, напротив, нигде нисам захтевао ништа, што се не би могло *догледати*.

Томе додаје оно, што сам ја препоручивао у погледу на познавање друштва човечијег и у погледу на усавршавање деце у осећању лепоте ; али опет — *неверно* ! — Тако, не помиње познавање *породичног живота*, на ком се *темељи* све остало, што би деца могла сазнати о друштву ; не помиње ни пријатељски однос међу децом, ни обични друштвени саобраћај изван породице и осим дечијег пријатељског дружења.

Али за то каже, како ја тражим да деца упознају општину са њеним властима и дужностима грађана, и још много којешта. Он то, као и све остало, исказује *општим и апстрактним изразима*, тако да би човек, који не познаје моју књигу, мислио, да се ту захтева све оно што знају само државници и научени људи ! — А међутим оно што се у књизи захтева, такве је природе, да га дете, „*почевши од шесте године*“ (стр. 94) а не до „*шесте године*“ !) и само учи „*нехотице и случајно*“ (стр. 92.), — те дакле нема никакве штете ни опасности, ако к „*томе случајном учењу дође и намерна поука од стране родитеља*“, и то све на основу *самих чињеница и догађаја* — из живота оне општине, у којој оне живе.

То што вреди за „*познавање српскога народа*.“ Г. Н. вели, да ја, тражим, до „*шесте године*“ „*појам о народу у опште*“ ; — а међутим одмах прве реченице о том у књизи гласе овако : „*За првих 6—7 година доте не може довољно разумети, шта је то један народ* ; али му се може дати приправа за то. Приправа се та даје у *животописима* појединих славних људи српске народности“ (стр. 95.) — Па шта значи такво *изопачавање* ? !

Вели, да ја тражим „*разликовање човечијег доба од рођења до старости и смрти*“ ! — А ја кажем : „*Детету до основне школе не може се*

говорити о годинама, нити се може живот људски делити на периоде по годинама; али може му се говорити о рођењу (месту рођења и родитељима), о детињству, о добу школском (године кад се посећује школа), о зрелости (детету се каже: кад је Н. нарастао и постао велик човек), о старости и о смрти“ (стр. 98). — А зар је ово тешко за дете од 6—7 година?

Каже, да ја захтевам чак и то, „да се протумачи историјски развитак народа.“ — А ја тврдим сасвим *противно* томе: „Историјски развитак народа дете не ће моћи схватити до основне школе“ (страница 99.)! Је ли то та „савесна и беспристрасна критика“, што је г. Н. обећава у свом приступу!?

Г. Н. не казује, да се у књизи говори и о цркви и о матерњем језику. Ваљда му је било криво, што није нигде нашао бар саме речи „ка-тихизис“ и *граматика*, па да и ту узвикне: зар и то до шесте године?

Али зато се чуди томе, како деца, кад *посматрају* разне ствари једну поред друге, могу осећати лепоту, и како умеју да кажу, која је од њих лепа, или која је лепша; како могу *посматрати*: „лепе природне појаве (дугу, небо са месецем и звездама, излазак и залазак сунца итд.) и на послетку (од седме године) лепе *баште и пределе*, где се поред лепоте природних појава и појединих ствари *посматра* још и већа *симетрија*, како су распоређена брда и долине, равнице и шуме, воде и усеви“ (стр. 108.) Он стави само „симетрички распоред брда и долина“... у виду неких „наклова, па помисли: „до шесте године“, — и онда је суд готов: писац не познаје природу дечију, као ни Коменски ни Песталоци, — а само је г. критичар познаје... .

(Наставиће се.)

ВЕРТЕП И БОЖИЋЊА ЈЕЛКА У ШКОЛИ СОМБОРСКОЈ.

На Бадњи дан после службе Божије у два сата после подне у украшеној и сламом посутој дворани трећег разреда средсредне србске народне школе Сомборске држана је школска свечаност на којој је изложена била велика Божићња зелена јелка украшена позлаћеним орасима и разнобојним накитом и осветљена многобројним свећицама, а уз њу је на катедри школској стављен био вертеп. Сви ученици и ученице народних и србске више девојачке школе са својим учитељима и учитељицама и управитељем, приправници и приправнице и многи дечији родитељи, најпре-частнији г. протопресвитер и одабрани грађани присуствовали су овој свечаности.

Свечаност је држана по следећем реду:

1. „Христосъ раждается“ и „Богъ сый мира“ поје приправ. лик.
2. Повест о благовестима приповеда једна ученица II. осн. разреда.
3. „Ликуй днесъ Сионе“ поје ученице виш. дев. школе.
4. Повест о рођењу Христовом, приповеда један учен. првог разреда.
5. „Рождество твоје“ и „Дѣва днесъ“, поје сви ученици и ученице народних школа.

6. Повест о анђелима, како слављаху Бога и о пастирима витлејемским, приповеда један ученик другог разреда.

7. „Слава во вишњих Богу“, поје ученици и ученице.

8. „Мудри волсви“ приповеда један ученик другог разреда.

9. „Вси язъци“, — поје сви ученици и ученице.

10. „Вежање у Египет“ приповеда један учен. трећег осн. разреда.

11. „Витлејеме славни граде“ поје ученице основних школа.

После тога ступио је на катедру управитељ школски и разјаснио је деци у кратко значење вертена и јелке, и упутио их је да свесрдно примају науку Спаси тељеву, која им се у цркви и у србској народној школи предаје, и да се по њој свагда владају на радост својих родитеља и на праву срећу своју и свога народа.

Напоследку приправнице умилно одпеваше песму божићну: „вгда приде конец вѣка“ и тиме се заврши ова школска свечаност, на коју ће се дечица наша дуго срадошћу сећати.

Свечаност ову приредио је ове године управитељ свију српских просветних завода Сомборских Н. Ђ. Вукићевић споразумно са г. г. учитељима и учитељицама народних школа, а око оправљања вертена и јелке трудили су се највећма г. г. народни учитељи: Стеван Коњовић, Исак Томић и Велимир Чонић.

Желити би било, да се оваке свечаности на Бадњи дан и о Божићу, у свакој школи држе, и да замену дојакосће ношење вертена по кућама, које повода даје многим злоупотребама, и које се на многи мести изопачило.

У Сомбору, трећи дан Божића 1887.

В.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

„Говор о заслугама дра Борба Патошевића“ који је на школској свечаности у спомен његов у срб учитељској школи Сомборској 25. Октобра 1887. држао Н. Ђ. Вукићевић управитељ исте школе и члан срб. нар. школ. Савета прештампан је из „Браника“ 1887. у засебној књижици, и раздаван је на дар свима приправницима и приправницама срб. учитељске школе Сомборске на каталогу школском трећи дан Божића.

Србске вероисповедне школе у горњокарловачкој епархији. У горњокарловачкој епархији има само пет србских вероисповедних школа, наиме у Горњем-Карловцу, у Јасеновцу, Петрињи, Костајници и Дубици. Од ових горњокарловачка школа у сваком обзиру за углед ваљане школе служити може. Она је уједно и вештбаоница тамошње учитељске школе и у њој неуморно дела г. Владимир Красић ревностни учитељ србски и врли сурадник овога Листа.

Наименовања. Манојло Шумоња досадашњи учитељ народне школе у Огулину наименован је за учитеља грађанске школе у истом месту, Милош Божић учитељ у Јаворињу премештен је за учитеља у Блињу, Јован Хорват привр. учитељ у Пачетињу наименован је за правога учитеља у истом месту, Петар Кућанац наименован је за правога учитеља у Сусеку, Јован Гајић досадашњи привремени учитељ у Чортановци потврђен је за правога учитеља у истом месту. Привремена учитељица у

Угриновци Анђелија Петковићева наименована је за праву учитељицу у истом месту. Милан Кољевић бивши учитељ у Вуковару наименован је за учитеља у Буђановци. Ђорђе Ђорђевић наместни учитељ вуковарски наименован је за привр. учитеља у Иригу. Павле Бибић наименован је за привр. учитеља у Баноштру. Илија Радовац свршени приправник наименован је за привр. учитеља у Крчедину. За учитељицу у Брчком постављена је свршена приправница Марија Топаловићева. За учитеља у Тешњу у Босни потврђен је досадањи привр. учитељ тамошњи г. Алекса Чавић. Константин Живковић привр. учитељ у Дољ. Ковину, наименован је за сталног учитеља на комуналној школи у истом месту.

Некролог.

Павле Јанковић примерни свештеник, парох у Србском Итебеју и ревностни школски управитељ у истом месту преселио се у вечност 7. Децембра пр. год. и сахрањен је следећег дана уз велико саучешће народа. Покојник је био велики љубитељ школе и напредка народног и много се заузимао око подизања разумног пчеларства у народу нашем. Школски Лист губи у њему редког пријатеља свог и негдашњег сурадника. Вечна му успомена.

Милутин Ратковић јеромонах и умировљени настојатељ манастира Раванице, преселио се прошлог месеца у вечност у манастиру Крушедолу, где је последње дане живота у миру проводио. За младих година био је мирски свештеник и парох цркве Свих Светих у Руми. Као удов свештеник слушао је филозофију у Пожуну 1846. и 1847. године. Доцније је ступио у монашки чин и неколико година предавао је богословске науке у Плашком. У то време између 1860. и 1870. био је и ревностни сурадник „Школскога Листа“. Бог да га прости.

Протејереј Павле Шкковић парох варјашки и конз. приседник преселио се у вечност 21. Децембра 1887. после кратког боловања у 84. години живота свог. Покојник је био родом из Новог Сада. По свршетку богословије служио је најпре као учитељ у Футогу 2 године, у Ст. Паланци 5 година — у Араду као ђакон и учитељ 9 година. После 16 година учитељовања рукоположен буде за свештеника на парохију у Варјашу где је 44 године Богу и народу верно послужио. Ради тачног одправљања својих дужности отликован је био чином протојерејства. У домаћем животу служио је за образац честитог мужа, домаћина и отца, и свог јединца сина Петра васпитао је и изобразио у високим наукама, тако да он данас као отличан адвокат и конзисторјални фискал у Темишвару дела на понос и дику народа Србског. На погребу покојником у Варјашу стекао се многи народ, као и свештенство и учитељство из околине. Надгробно слово говорио је преч. Никола Николић парох из Кнеза и посланик на срб. нар. сабору.

Александра Гргурова испитана србско народна учитељица родом из Сомбора, преселила се у вечност 22. Децембра 1887. код својих родитеља у Сомбору. Покојница је рођена 1866. године свршила је вишу

девојачку школу с отличним, србску учитељску школу 188³/₄. с добрим успехом и била је благе нарави и примерног владања. Сарањена је свечано уз велико саучешће у очи Божића. На опелу у Св. Предтечевој цркви Сомборској и уз спровод појао је приправнички хор, а надгробно слово говорио је преч. г. Младен Борђошки катихета учитељске школе. — Бог јој дао славу небеску!

Стеван Салмаџић учитељ борјадски, (Барања) престао се капљом ударен 6. Јануара, а сарањен 7. Јан. 1888. Свршио је учитељску школу у Сомбору. Службовао је више година у Болману, затим премештен у Борјад. Оставио после себе двоје деце — без матере.

Разно.

Православно србско становништво у Сомбору 1887. године. У Св. Ђурђевој парохији Сомборској прошле године крштено је 318 деце; венчано је 61 парова, а сахрањено је 301 самртника. Број душа се умножио са 17. — У св. Предтечевој парохији рођено је 115 деце; венчана су 22 пара, а сахрањено је 98 самртника. Број душа и овде је са 17 порастао. — Свега у целом Сомбору крштено је 433 православне деце; венчано 83 пара, а сахрањено 399 самртника, и тако број душа порастао је са 34. — Године 1886. (види Шк. Л. 1887. бр. 1.) рођено је било са 11 више деце него ове године; венчано је било баш исто толико парова као и ове, а умрло са 82 самртника мање него ове године, те по томе прирастак становништва био је много већи него ове последње године.

Србски учит. збор у Ст. Паланци давао је 20. Децембра т. г. на „Отцeve“ парастос неумрломе отцу и творцу новије школе србске дру Ђорђу Натопшевићу. После Парастоса одржана је свечаност у школи, на којој је г. Теодор Ракић учитељ говорио о заслугама великог покојника.

Тристогодишња прослава Гундулићева. Навршило се 300 година од рођења најславнијег Дубровачко-србског песника Ивана Гундулића. Краљевска србска Академија наука у Београду прославила је 27. Децембра пр. године сјајно тристогодишњу успомену овог србског великана, а академска друштва младежи србске „Зора“ у Бечу, а „Србадија“ у Грацу прославише о Св. Сави ове године успомену Гундулићеву сјајним беседама, од којих приходи одређени су на подизање споменика великом песнику том.

Дарови школама и учитељима. Високопречастни господин Мирон Николић архимандрит у Пакрацу изволео је осим листа што за себе држи, предплатити три примерка „Школскога Листа“ и то: за школе србске у Капелни и у Сухомлаки у Славонији и за школу у Липову у Барањи. — Високопреч. госп. Фотије Јорговић архимандрит манастира Војловице изволио је, осим листа што за себе држи предплатити ове године на „Школски Лист“, који се као дар његов србској школи у камералном Сенђурђу шаље. — Високопречастни г. Василије Живковић прота панчевачки изволио је и ове године послати нам предплату за „Школски Лист“, који се као његов дар шаље госпођици Софији Живко-

вићевој учитељици у Дивошу. — Благородни госп. Макеа Лудајић умировљени кр. судач у Србском Ковину и свагдашњи предплатник „Школскога Листа“, осим Листа што за себе држи, изволио нам је послати предплату за два приправника. Захваљујући овом врлом родољубу на његовом дару, јављамо да „Школски Лист“ као његов дар ове године примају Богдан Свирчевић приправник III. разреда и Светислав Павковић приправник I. разреда обојица из Суботице. — Преосв. госп. Герасим Петрановић свагдашњи предплатник овога Листа изволио је и ове године осим за себе предплатити на „Школски Лист“ за православну конзисторију которску. — Г. Велимир Чонић учитељ у Сомбору, осим Листа што за себе држи, предплатио је два примерка, од којих се један шаље као дар његов, србској школи у Вемени, а други србској школи у Печвару. — Из закладе архимандрита Ст. Михаиловића, шаље се ове године „Школски Лист“ школама у Тарди, Ланчугу и Чипу у будимској епархији; србској вероисповедној школи у Јасенову и Србима учитељима у Плашкоме и у Црквеном Боку.

„Осман“ најзнатније дело славнога дубровачког песника Ивана Гундулића, скорим ће ћирилицом штампати се о трошку књижарнице Јове Карамата у Земуну. Редакцију овог књижевног издања примио је на себе г. Јован Бошковић професор велике школе у Београду, који ће написати предговор за ово дело са потребним коментаром и речником.

„Учитељ“ орган учитељског удружења за образовање и васпитање и главни учитељски Лист браће наше у краљевини Србији, излази у Београду трипут месечно. Цена му је 12 динара на годину. Предплата се шаље уредништву „Учитеља“ у Београду.

Ваљан црквени Лист „Истина“, кога су до сада издавали професори Богословије у Задру. Почетком 1888. године прелази у руке протопресвитера Јована Вучковића проф. Богословије у Задру. До сада је Лист овај имао леп број читалаца, а лепо је било о њему и мишљење нашега, па и страног света. Скромни но не ограниченом љубави спрема светога православља и милога Србства проникнути, рад досадашњих издавача „Истине“, стекао је лепо признање и ван наше куће. Орган светога синода руске цркве петроградски „Церковный Вѣстник“, осим тога угледни журнало „Вѣра и Разумъ“ (Харков), „Страникъ“ (Петроград), „Благовестъ“ (Харков), „Sandella“ (Черновике), „L' Union Crétienne“ (Париз) и други, с похвалом су спомињали „Истину“ и поклањали пажњу ономе, што је у њој излазило. „Истина“ ће излазити у месечним свескама од три табака. Цена је 4 фор. а. вр. годишње. (За Србију 10 дин.) Све пошиљке (писма, новце и др.) треба управити: **Uredništvu „Istine“, Zadar (Dalmacija).**

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЛСКА МЕСТА.

— Тражи се учитељ у Маргитици. Плата је 300 фор. 4 хв. два и стан. Школа је комунална. Молбенице с доказима о оспособљењу имају се одмах поднети држ. школ. надзорништву жуп. Торонталске у В. Бечкереку.

— У Шатринци тражи се учитељ и појац правосл. вере с платом 400 фор. уз стан и 3 хвата дрва за огрев, наставни језик је србски и мађарски. Молбенице до конца Јануара по новом имају се поднети кр. котарској власти у Иригу.

— У Јасенашу и у В. Дубчевици у котару Грубишнопољском жупаније беловарско крижевачке траже се подучитељи православне вере. Плата је 280 фор. уз стан с вртом и огрев.

Јавна кореспонденција.

Срб. обштини у Боки. Овим се признаје, да смо за „Шк. Лист“ 1886. и 1887. предплату од вас примили. Поштанска пријемница нека вам служи за доказ при предавању рачуна.

Г. Дим. Аврамовићу учитељу у Борову. Од вас смо примили у име предплате за школу 1887. накнадно 1 фор. 50 кр. У будуће по жељи пишаће се Лист на ваше име.

Срб. школи у Новом Селу. Примили смо овогодишњу предплату. Бр. 1. од прошле године немамо на жалост, те вас више с њиме неможемо служити.

ПОЗИВ НА ПРЕДПЛАТУ НА ШКОЛСКИ ЛИСТ ЗА 1888. ГОД.

Овим се бројем започиње у име Божије двадесета година Школскога Листа а тридесета година од постанка његовога.

Школски Лист изилазиће ове године једанпут месечно и на пуном табаку а по околностима и на 1¼ табака.

Предплата се прима само у једанпут на целу годину и износи 1 фр. 50 нов. Приправници, богослови и ученици у обште, као и сви учитељи с платом испод 300 форинти добијају лист у пола цене т. ј. по 75 новчића на годину. Најбоље је да се предплата шаље поштанском упућеницом са разговетним означањем адресе, места и последње поште.

Из краљевине Србије прима предплату г. Јован Бољарић учитељ у Београду код саборне цркве. Предплата за Србију износи 4 динара или два форинта у аустр. банкама.

Господа учитељи, који нам пошљу 4 предплатника са целом или 8 предплатника (ученика) са половном предплатом добијају по један примерак листа на дар.

Умољавају се г. г. учитељи да се својски заузму, да „Школски Лист“ што више предплатника задобије, а особито, да се барем свака обштина за школу своју на „Школски Лист“ предплати.

Администрација „Школскога Листа.“

 Славне Црквене Обштине и осталу господу, којима смо пре месец дана оиомене послали још један пут учтиво позивамо, да нам дуг за „Школски Лист“ 1887. и односно 1886. годину најдаље за 8 дана пошљу, иначе ћемо принуђени бити њих у „Школском Листу“ јавно на дужност позвати.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампарија Ф. Витермана у Сомбору.